

In memoriam: Jože Kokole (8. 7. 1937–8. 8. 2023)

Melita Ambrožič, Ivan Kanič

UDK 929Kokole J.

DOI <https://doi.org/10.55741/knj.68.1.8>

Le mesec dni po tem, ko je naš stanovski kolega ter nekdanji sodelavec Centralne tehniške knjižnice Univerze v Ljubljani (CTK) in Narodne in univerzitetne knjižnice (NUK) mag. Jože Kokole v krogu prijateljev, živahen in dobre volje, praznoval 86. rojstni dan, nas je užalostila novica, da se je za vedno poslovil. Sodil je v krog tistih, ki so že v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja v slovenskem knjižničarstvu gradili temelje za avtomatizacijo poslovanja knjižnic in knjižničnega informacijskega sistema, njegovo ime je bilo tesno povezano tudi z vzpostavljanjem in delovanjem informacijsko-dokumentacijskih (INDOK) služb oziroma centrov ter gradnjo jugoslovanskega sistema znanstveno-tehničnih informacij (SZTI). Bil je (takrat še zaposlen v Centralni tehniški knjižnici Univerze v Ljubljani) prvi predsednik Komisije za avtomatizacijo in mehanizacijo v knjižnicah, ki je bila pri Društvu bibliotekarjev Slovenije ustanovljena že leta 1972, in slovenski predstavnik v Komisiji Zveze društev bibliotekarjev Jugoslavije za mehanizacijo in avtomatizacijo ter njen predsednik v letih 1974–1979. Aktivno je deloval tudi v Društvu dokumentalistov in informatorjev Slovenije (ustanovljenem leta 1964) in Društvu znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije.

V delo stanovskega združenja, tj. Društvo bibliotekarjev Slovenije (DBS) oziroma kasneje Zvezo bibliotekarskih društev Slovenije (ZBDS), se je aktivno vključil leta 1972. V spominskem zborniku združenja je zapisal, da dokaj pozno, šele po okroglo osmih letih dela v knjižnici, a da se je od tedaj v življenje društva vključeval neprekinjeno, bodisi kot član, tudi vodja strokovnih komisij (za področja avtomatizacije knjižnic, klasifikacijo, knjižnični informacijski sistem, pospeševanje in študij bibliotekarstva) ali kot avtor prispevkov za strokovna srečanja (Kokole, 1997). Komisijo za avtomatizacijo in mehanizacijo je vodil celih 15 let (1972–1987). Ob prevzemu funkcije je bilo, kot navaja sam, področje uporabe

računalnikov v knjižnicah v domači strokovni literaturi povsem neobdelano, v praksi pa je že bilo zaslediti prve eksperimentalne instalacije (Kokole, 1997). In ravno omenjena komisija je bila pobudnica prvega strokovnega srečanja o uporabi računalnikov v knjižnicah in kasneje gonilna sila v prizadevanjih za informatizacijo knjižnic v Sloveniji.

Pomemben del njegove teoretične in raziskovalne dejavnosti se je nanašal na avtomatizacijo oziroma računalniško obdelavo knjižničnih katalogov in bibliografij, v svojih strokovnih prispevkih in s številnimi referati ter predavanji pa je slovenske knjižničarje seznanjal z dosežki in razvojem na področju uvajanja računalniške tehnologije v delo knjižnic po svetu. Aktiven je bil tudi v mednarodnem okolju. Kot udeleženec strokovnih srečanj ali sodelujoč v delovnih skupinah (IFLA, FID, ELAG) je spoznaval novosti in trende na področju informatizacije knjižnic oziroma informacijskih služb v najbolj razvitih knjižničarskih okoljih, v svojih referatih pa kolegom iz tujine prenašal izkušnje in izzive, s katerimi so se pri avtomatizaciji takrat srečevale slovenske oziroma jugoslovanske knjižnice. Bil je urednik, član uredniškega odbora, recenzent ali lektor več zbornikov, neizbrisen pečat je pustil tudi na področju bibliotekarske terminologije.

V uvodnem delu zbornika prvega jugoslovanskega srečanja o uporabi računalnikov v knjižnicah, ki je potekalo 8. in 9. februarja 1973 v Mariboru (1. jugoslovanski seminar o uporabi računalnikov v knjižnicah, 1973), in kjer so že bili predstavljeni rezultati prvih uspešnih poskusov uvajanja računalniške podpore v knjižnicah, je opozoril, da je čas za razmislek o celovitem uvajanju računalnikov na vsa področja knjižničnega poslovanja, tj. od nabave knjižničnih gradiv, njihove inventarizacije in celotne strokovne obdelave, izposoje gradiv in kontrole uporabnikov pa do diseminacije informacij in avtomatske obdelave podatkov v računovodskih, knjigovodskih in administrativnih delih. Kot izpostavlja Bahor (2005), so namreč bili »prvi poskusi avtomatizacije še vedno omejeni samo na eno področje uporabe, in sicer na obdelavo bibliografskih podatkov o primarnih virih s ciljem oblikovanja informacijskih gradiv, kot so razni sezname, bilteni z različnimi kazali, tezavri in katalogi«. Sistemsko razmišljanje Jožeta Kokoleta razberemo tudi iz njegovega poudarjanja pomena povezovanja knjižnic znotraj države in nujnosti njihovega vključevanja v mednarodne informacijske tokove.

Jože Kokole je bil rojen 8. 7. 1937 v Ljubljani. Leta 1961 je diplomiral na Filozofski fakulteti v Ljubljani iz angleškega in nemškega jezika s književnostjo. Magistrski študij je zaključil 18. 2. 1974 na Naravoslovno matematični fakulteti Univerze v Zagrebu z zaključnim delom *Problemi bibliografske kontrole doktorskih disertacij glede na bibliografijo doktorskih disertacij Univerze v Ljubljani* in pridobil naslov magister bibliotekarstva, dokumentacije in informacijskih znanosti. Njegov mentor je bil prof. dr. Božo Težak, ugleden strokovnjak s področja informatike in

dokumentalistike ter razvoja informacijskih znanosti v nekdanji skupni državi Jugoslaviji. Bil je ustanovitelj in vodja prvega podiplomskega študija bibliotekarske in informacijskih znanosti, vzpostavljenega leta 1961 v okviru omenjene zagrebške naravoslovno matematične fakultete, ter ustanovitelj in direktor Referalnega centra Univerze v Zagrebu, ki je začel delovati leta 1967. Dr. Težak je bil zahteven mentor, od mentorirancev je pričakoval teoretsko širino, interdisciplinarnost ter poglobljeno poznavanje informacijskih in komunikacijskih tokov v znanosti, hkrati pa učitelj, ki je pri njih spodbujal inovativnost in vizionarstvo. Svojega mentorja je Jože Kokole vedno omenjal z velikim spoštovanjem, in sicer kot strokovnjaka ter osebo, ki je pomembno vplivala na njegovo znanstveno ravednost in utrditev prepričanja, da »je perspektiva razvoja knjižnic in knjižničarstva v kompleksni informatizaciji tega področja« (Kokole, 1979, str. 86).

V študijskem letu 1967/68 se je Jože Kokole kot štipendist Britanskega sveta 10 mesecev strokovno izpopolnjeval v Veliki Britaniji (Univerzitetni kolidž, London), kjer je opravil specializacijo v informatiki. Študijsko bivanje v Londonu je izkoristil tudi za spoznavanje organizacije in upravljanja univerzitetnih in specialnih knjižnic, s študijem različnih informacijskih služb in metod njihovega poslovanja pa je dobil vpogled v uvajanje avtomatizacije v britanske knjižnice in INDOK službe. Kasneje, ko je že bil sodelavec Narodne in univerzitetne knjižnice, se je izpopolnjeval tudi v Združenih državah Amerike, v največji knjižnici na svetu, tj. v Kongresni knjižnici v Washingtonu, ki je že v drugi polovici 20. stoletja bila vodilna ustanova pri uvajanju avtomatizacije v izdelavo knjižničnih katalogov.

Strokovni izpit za bibliotekarja je opravil 13. 6. 1966, naziv Višji raziskovalni sodelavec mu je podelil Svet Zavoda za varstvo pri delu 24. 6. 1974, strokovni naziv Višji bibliotekar specialist mu je priznala Komisija za priznavanje kvalifikacij bibliotekarske stroke 8. 10. 1975, naziv Bibliotekarski svetovalec pa 4. 11. 1982. Za delo *Bibliografska kontrola disertacij v Jugoslaviji* je leta 1977 prejel nagrado Kalanovega sklada, in sicer kot njegov prvi nagrajenec. Leta 1988 je prejel še Čopovo diplomo, ki predstavlja najvišje priznanje za izjemne uspehe na področju knjižničarstva, ki so širšega družbenega pomena in prispevajo k napredku knjižničarske stroke. Ob 70-letnici delovanja Centralne tehniške knjižnice Univerze v Ljubljani je leta 2019 prejel spominsko priznanje Častni član CTK.

Od leta 1964 do 1974 je bil Jože Kokole zaposlen v Centralni tehniški knjižnici Univerze v Ljubljani, knjižnici, ki je sodila med vodilne ustanove na področju avtomatizacije in uvajanja računalnikov v knjižnično informacijsko dejavnost. Zazupano mu je bilo vodenje INDOK oddelka za področje tehnike in naravoslovja, ki je pod njegovim vodstvom beležil hiter razvoj dejavnosti (dejavnost je sicer knjižnica vzpostavila že leta 1954, kmalu po začetku ravnateljavanja ing. Kajetana

Kavčiča). Znanja, ki jih je pridobil med izpopolnjevanjem v Veliki Britaniji, na podiplomskem študiju in z udeležbo na tečajih doma in v tujini, je uspešno udeležan v informacijsko dejavnost knjižnice (Majcen, 2020). Bil je pobudnik nakupa različnih sekundarnih in terciarnih informacijskih virov ter uvedbe signalnih informacij in selektivnega razširjanja informacij (SDI), s katerim je knjižnica obveščala uporabnike o najnovejši literaturi glede na njihove individualne informacijske potrebe. Že v začetku sedemdesetih let prejšnjega stoletja je knjižnica na primer pripravila računalniško obdelan centralni katalog serijskih publikacij s področja tehniških in prirodoslovnih ved v knjižnicah Slovenije (obdelava podatkov je potekala na računalniku IBM v podjetju Intertrade), leta 1973 pa nabavila mednarodno bibliografsko bazo podatkov na magnetnem traku COMPENDEX (Computerized Engineering Index, ZDA). Jože Kokole je izdelal tudi programsko in organizacijsko zasnovano republiškega INDOK centra za gradbeništvo pri Centralni tehniški knjižnici Univerze v Ljubljani, v soavtorstvu z Maro Šlajpah pa (leta 1972) programske osnove za gradnjo novega poslopja knjižnice.

V Narodni in univerzitetni knjižnici se je zaposlil 6. 12. 1976 kot vodja centralnega kataloga slovenskih knjižnic. Pod njegovim vodstvom je bila uresničena računalniška obdelava centralnega kataloga monografskih publikacij knjižnic v Sloveniji, priprava in objavlanje seznama tujih periodičnih publikacij v slovenskih knjižnicah ter prehod na računalniško obdelavo Slovenske bibliografije. Bil je vodja ali sodelavec pri več raziskovalnih nalogah, in sicer s področja vzpostavljanja INDOK centrov ter gradnje računalniško podprtega knjižničnega informacijskega sistema Slovenije in sistema znanstveno-tehničnega informiranja. Od 30. 6. 1998 do upokojitve (24. 7. 2000) je bil raziskovalec za področje normativne kontrole v Enoti za razvoj knjižničarstva pri Narodni in univerzitetni knjižnici.

V študijskih letih 1987/88 do 1990/91 je bil višji predavatelj informatike na taktatnem Oddelku za bibliotekarstvo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

V knjižničarskih krogih je Jože Kokole sodil v skupino najbolj ustvarjalnih in tudi citiranih avtorjev, njegova osebna bibliografija obsega skoraj 160 enot (Hočevár, 2007). Njegove objave se nanašajo na področje informatike in dokumentalistike, avtomatizacije knjižnic, bibliografij in bibliografske kontrole, standardizacije bibliografskih opisov, računalniškega oblikovanja knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov, INDOK centrov, znanstveno-tehničnega informiranja, koordinirane nabave tuje literature, referalne dejavnosti, online javno dostopnih katalogov, retrospektivne konverzije katalogov, uporabe referenčnega modela OSI za komunikacijo med računalniki v nehomogenih računalniško podprtih knjižničnih informacijskih mrežah, tehnologije optičnih diskov z laserskimi zapisi in bibliotekarske terminologije.

Začetki njegove strokovne kariere na področju bibliotekarstva so povezani z bibliografijo doktorskih disertacij. Leta 1966 je v reviji Knjižnica objavil prispevek *Doktorske disertacije obranjene v Sloveniji 1920–1965*, ki vključuje – kot navaja avtor – le najnujnejše bibliografske podatke o 653 uspešno obranjenih disertacijah. Obsežnejše delo, tj. *Bibliografija doktorskih disertacij Univerze v Ljubljani in drugih visokošolskih in znanstvenih ustanov v Sloveniji: 1920–1965*, je nastalo kot avtorjeva pisna naloga za strokovni izpit iz bibliotekarstva. Publikacija *Bibliografija disertacij univerze in drugih visokošolskih in znanstvenih ustanov v Ljubljani za obdobje 1920–1968* pa je bila objavljena leta 1969, ob petdesetletnici ljubljanske univerze. Munda (1970, str. 167) je ob njeni izdaji zapisal: »Tako urejena in s tolikimi kazali podprta bibliografija omogoča vsestransko, hitro in zanesljivo uporabo, k čemur pripomore še dobra grafična izvedba«. Jože Kokole je kot bibliografski urednik sodeloval pri izdaji 3. knjige univerzitetne bibliografije z naslovom *Biografije in bibliografije univerzitetnih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev* (Univerze v Ljubljani), ki je zajela obdobje 1966–1976, nato pa kot bibliografski korektor za izdajo 4. knjige (zajela je obdobje 1977–1986), ki je bila že računalniško podprta. Zanj je izdelal smernice za pripravo gradiva in navodila za izpolnjevanje vhodnih obrazcev.

Zaradi širokega spektra poglobljenih znanj, dobrega poznavanje angleškega in nemškega jezika, izostrenega občutka za slovenski jezik in nesebične pripravljenosti pomagati in strokovno svetovati, se je uveljavil tudi kot sodelavec v mnogih jezikovnih projektih, strokovni prevajalec in terminolog. Pripravil je obsežen slovar izrazja v gimnastici in več prevodov na tem področju, za nas pa je seveda posebej pomemben njegov doprinos v krogu Bibliotekarske terminološke komisije, s katero je sodeloval celo desetletje. Nepogrešljivo je bilo njegovo poznavanje tradicionalne dokumentalistike in informatike pa seveda »paleoračunalništva« ter s tem povezane angleške in predvsem pogosto šele nastajajoče slovenske terminologije, kjer je bil njegov prispevek h gradivu za Bibliotekarski terminološki slovar in Angleško-slovenski slovar bibliotekarske terminologije največji. Ko se je umaknil, smo njegov nasvet seveda zelo pogrešali, čeprav se je še vedno z veseljem odzival na naše prošnje za pomoč ali nasvet.

Tudi po upokojitvi je ostal povezan s knjižničarsko stroko. Sodeloval je kot predavatelj na tečajih in izpraševalec pri bibliotekarskih izpitih, več let tudi kot »legendarni« predsednik izpitne komisije. Kot recenzent je bil vključen v delo uredništva revije Knjižnica. Rad se je udeleževal tudi srečanj skupine t. i. predračunalniških knjižničarjev, ki so bila priložnost za obujanje spominov na čase brez računalnikov, interneta in svetovnega spleta. Ob 100-letnici Eve Verone leta 2005 je imel na mednarodnem posvetu v Zagrebu kot nestor slovenskega in jugoslovanskega računalništva v knjižnicah prispevek *Pionirsko obdobje avtomatizacije knjižničnega poslovanja*, ki priča o tem, da sodi Jože Kokole v krog tistih, ki

so že pred več kot pol stoletja gradili temelje za razvoj sodobnega računalniško podprtega knjižničnega informacijskega sistema.

Jože Kokole pa ni le eden od najbolj znanih slovenskih bibliotekarjev, dokumentalistov in informatikov, bil je tudi odličen prevajalec, pa telovadec (svojo športno pot je začel kot član športnega društva Partizan Vič) in mednarodni gimnastični sodnik (sodil je na največjih mednarodnih tekmovanjih) ter avtor in prevajalec prispevkov s področja gimnastike. Ni odveč omeniti, da je bilo na svetovnem prvenstvu v orodni telovadbi leta 1970 v Ljubljani z njegovo pomočjo prvič uporabljeno računalniško spremljanje ocen in rezultatov (Čuk, 2023). Kot navaja Kern (2007), je Jože Kokole tudi po končani tekmovni karieri ostal povezan z gimnastiko, leta 1972 je postal mednarodni sodnik, od leta 1985 do 1991 je bil predsednik strokovnega odbora pri Gimnastični zvezi Slovenije, na ljubljanskih prvenstvih pa vodja sodniškega zbora.

Spominjali se ga bomo ne le kot izjemnega strokovnjaka ampak tudi kot odličnega sodelavca, na katerega si se lahko vedno obrnil za nasvet, ko ti je zmanjkalo idej, znanj, podatkov ali strokovne literature. Jože je bil »živa enciklopedija«, da ne govorimo o njegovi dokumentaciji, skrbno urejeni v številnih registratorjih, pod katerimi so se upogibale police v njegovi pisarni, pa tudi tisti malce bolj »razpršeni« – v kupih dokumentov, ki so ležali na pisalni mizi in vse naokoli. A v svojem »organiziranem neredu« je bil popolnoma suveren. Če zelenega dokumenta ni našel takoj, te je poslal na kavico, ob vrnitvi pa si že ob vstopu v pisarno na njegovem obrazu razbral zadovoljen nasmešek, ki je bil znak, da njegov dokumentacijski sistem deluje. Včasih je potožil, da mu celo doma, v hiši, zmanjkuje prostora za številne knjige in dokumente, ki so se mu »nabrali«. In bil je dober kolega, prijatelj, iskriv sogovornik v razreševanju strokovnih vprašanj ter hudomušen udeleženec družabnih srečanj, vedno nasmejan in pripravljen na šaljiv način pomešati strokovno z zabavnim. Hvaležni smo mu za vse, kar nam je dal in delil z nami.

Kmalu po njegovem 86. rojstnem dnevu je bil z Jožetom Kokoletom posnet daljši videointervju (Kokole, 2023) o njegovi strokovni poti in prav ta spletna objava odvarja novo videoserijo, galerijo pomembnih ter vplivnih slovenskih bibliotekark in bibliotekarjev, ki jo pripravlja Zveza bibliotekarskih društev Slovenije z naslovom Znanilci bibliotekarske stroke.

Navedeni viri

Bahor, S. (2005). Začetki uvajanja avtomatizacije v NUK in v slovenske javne knjižnice. *Knjižnica*, 49(4), 7–28. <https://doi.org/10.55741/knj.49.4.14121>

Bahor, S. (2006). Uvajanje avtomatizacije v NUK in v slovenske javne knjižnice: vzpostavljane sistema referalne dejavnosti v Jugoslaviji (1974–1981). *Knjižnica*, 50(4), 7–31. <https://doi.org/10.55741/knj.50.4.14163>

Čuk, I. (2023). Jože Kokole (1937 – 2023). *Šport: revija za teoretična in praktična vprašanja športa*, 71(3-4), 94.

Hočvar, M. (2007). Mag. Jože Kokole: osebna bibliografija. *Knjižnica*, 51(1), 175–191. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-B3INTO5Z>

Kanič, I. (7. 7. 2017). Jože Kokole – osemdesetletnik. *Bibliotekarska terminologija*. <http://terminologija.blogspot.com/2017/07/joze-kokole-osemdesetletnik.html>

Kanič, I. (2023). In memoriam: Jože Kokole. *Knjižničarske novice*. <https://knjiznicarske-novice.si/in-memoriam-joze-kokole/>

Kern, J. (2007). *Boris Gregorka (1906–2001): diplomsko delo*. [J. Kern]. <https://www.fsp.uni-lj.si/COBISS/Diplome/Diploma22049180KernJure.pdf>

Kokole, J. (1997). Tri desetletja, tri obdobja v društvu in stroki. V M. Ambrožič (ur.), *50 let društvene dejavnosti: zbornik* (str. 84–93). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Kokole, J. (2023). Znanilci bibliotekarske stroke: mag. Jože Kokole. [Video]. <https://youtu.be/SWw8iJjvwIM?si=JLBTxS1XzoEq1XJn>

Majcen, N. in Oberman Žnidarčič, M. (2020). Značilnosti razvoja in delovanja Centralne tehniške knjižnice Univerze v Ljubljani (1949–1991): uvajanje informacijske tehnologije in vpetost v mednarodno okolje. *Knjižnica*, 64(3-4), 123–147. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-Z8A2SYCI>

Munda, J. (1970). Jože Kokole: Bibliografija doktorskih disertacij Univerze in drugih visokošolskih in znanstvenih ustanov v Ljubljani 1920-1968. *Knjižnica*, 14(1-4), 166–187.

1. jugoslovanski seminar o uporabi računalnikov v knjižnicah : Maribor, 8.-9. februar 1973 : zbornik referatov (1973). Partizanska knjiga.

Melita Ambrožič

e-pošta: ambrozicmelita@gmail.com

Ivan Kanič

e-pošta: ivan.kanic@gmail.com